

Asia: VN/13519/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain ja ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan organisaatio

Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

Sosiaalihuoltolaki

1. Ovatko kotiin annettavia palveluja koskevat säännökset (19 §, 19 a § ja 19 b §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Ei [• Valtaosin onnistuneita, mutta ”toimintakykyä ja vuorovaikutusta edistävä ja ylläpitävä toiminta” on hyvin lähellä tukipalvelua ”osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävää tai tukevaa palvelua”. Miten voidaan käytännössä varmistaa se, että ”toimintakykyä ja vuorovaikutusta edistävä ja ylläpitävä toiminta on osa kotihoitoa eikä sitä tarvitse ostaa erikseen tukipalveluna, jonka tuottaa myös joku toinen taho? ☒ Tukipalveluiden muotojen ja sisältöjen kasvaminen voi merkitä sitä, että esim. muistisairautta sairastavan kotona käy lyhyesti joka päivä monta eri henkilöä paitsi kotihoidosta myös eri tukipalveluista sen sijaan, että hän saisi tarvitsemansa avun yhdeltä tai kahdelta henkilöltä vuorokaudessa. Vaikka palvelutuottajan näkökulmasta tämä voi olla toimiva säännös, on vaarana heikommassa tilanteessa olevien kotihoidon asiakkaiden hyvinvoinnin heikkeneminen.]

2. Kotihoitoa ehdotetaan järjestettäväksi vuorokaudenajasta riippumatta (19 §:n 3 mom.). Onko tämä mielestänne kannatettava ratkaisu?

Kyllä

3. Ovatko ns. tavallista palveluasumista koskevat säännökset (21 b §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Kyllä

4. Onko tavallista palveluasumista koskeva pykälä tarpeeksi selkeästi muotoiltu? Jos ei, miten sitä voisi muuttaa?

Kyllä

5. Ovatko hoiva-asumista koskevat säännökset (21 c §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Kyllä

6. Löytyisikö tehostettu palveluasuminen –termin korvaajaksi jokin parempi ehdotus kuin hoiva-asuminen? Mikä?

Hyvä, että tehostetusta palveluasumisesta luovutaan. Ehdotamme hoivakoti -termiä, sillä se kertoo pysyvästä asumisesta eli kodista ja hoivan tarpeesta. Se myös korostaisi tarvetta asua kodikkaassa ympäristössä myös silloin, kun tarvitsee paljon muiden apua ympäri vuorokauden. Arvokas elämä, johon toisaalla säädöksissä viitataan edellyttäneen sen, että ihmisellä on koti, hän ei ole koditon. Hoivakoti viestii myös yksityisyydestä eli osaltaan itsemääräämisen kunnioittamisesta silloin, kun omat kyvyt puolustaa sitä ovat erittäin vähäiset.

7. Ovatko ehdotetun hoiva-asumispykälän palvelun saantikriteerit tarkoituksenmukaisia ja tarpeeksi selkeitä? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Ei [Saantikriteerit ovat tarkoituksenmukaisia, mutta tulkitaanko ne samoin eri alueilla tai toimipaikoissa. Tämä on toimeenpanon kannalta olennainen asia.]

8. Ovatko turvapalvelun toteuttamista koskevat säännökset (46 a §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Ei [Säädökset ovat pitkälti onnistuneita, mutta tulisiko säädöksiin sisällyttää teknologian toimimattomuuteen tai ennakoimattomiin ongelmiin varautumisen velvoite, jotta asiakkaalle ei koidu (vakavaa) vaaraa esim. tilanteessa, jossa hälytys ei mene perille. Sama koskee avunsaannin viipymättömyyttä. Turvapalvelun kustannusten jakautuminen asiakkaan ja kunnan kesken on myös olennainen kysymys. Tällä hetkellä vuokran lisäksi tarvittavat palvelut on usein ostettava pakettina (esim. pyykki, ruokailu, turvapalvelu), joten on tarpeen korostaa yksilöllisen tarpeen mukaan toimimista.]

9. Pitääkö turva-auttajan olla sote-ammattihenkilö, vai riittääkö että hän on koulutuksensa ja kokemuksen perusteella sopiva, kuten lakiesityksessä ehdotetaan (46 a §)?

Ei [Pääosin säädös hyvä, mutta kun tiedämme, että turvahälytys tehdään erittäin usein turvattomuuden tunteen ja yksinäisyyden vuoksi, on olennaista, että turva-auttajilla on psykososiaalisen tuen osaamista.]

10. Ovatko kotihoidon henkilöstön riittävyyden turvaamista koskevat säännökset (46 b § ja 49 b §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Kyllä

11. Ovatko ns. hybridiasumista koskevat säännökset (46 c §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Ei [Pääosin säännökset hyvät, mutta nyt säädetään jostakin jota vasta kehitetään ja sen vuoksi jää oikeastaan epäselväksi, että mihin tässä viitataan. Toisaalta on hyvä, että lainsäädäntö ei estä uuden kehittämistä. Missä säädöksessä perhehoidon saantikriteereistä ja laadusta säädetään? Nyt säädöksiä ei juuri ole.]

Vanhuspalvelulaki

12. Onko mielestänne pitkäaikaisen laitoshoidon lakkauttaminen sosiaalihuollon yksiköissä iäkkäiden osalta onnistunut ratkaisu (14 §, 14 a §, 15 b §)?

Ei [Säädös periaatteessa hyvä, mutta olisiko syytä turvata säädöksellä lääketieteellisen hoidon saatavuus?]

13. Onko lakiehdotuksessa esitetty palvelusuunnitelman sisällön täsmentäminen tarpeellista (16 §)?

Ei [Tähän tulisi kirjata myös oikeus perhe-elämään tai ylipäätään läheisten tapaamiseen, johon korona-aikana on tehty rajuja rajoituksia. Ne ovat olleet voimassa reilusti yli vuoden ja on riski, että rajoittavista käytänteistä ei kokonaan luovuta. Tulisiko myös säätää suunnitelman päivittämisestä ja toteutumisen seurannasta?]

14. Onko lakiehdotuksessa esitetty omatyöntekijän tehtävien täsmentäminen tarpeellista (17 §)?

Ei

15. Onko lääkeshoidon toteuttamista koskeva säännös mielestänne onnistunut (20 §:n 1 mom.)?

Kyllä

16. Onko mielestänne kannatettavaa, että seurantayhteenvedot julkaistaisiin toimintayksikkökohtaisina (24 a §)?

Ei [Tähän vastaaminen on vaikeaa, sillä kyse paljolti myös siitä mitä ja miten kysytään. Toisaalta tämä ei myöskään saisi viedä resursseja asiakastyöltä.]

Koko lakipakettia koskevat kysymykset

17. Mitä haasteita näette säännösten toimeenpanossa? Onko lakiesityksellä riskejä?

☒ Työvoimapula on suurin este sekä alan huono maine siitä huolimatta, että joka päivä valtaisa joukko iäkkäitä saa tarpeidensa mukaista palvelua. Lainsäädännön riskinä on se, että se ei velvoita kuntia varaamaan riittävästi resursseja palveluiden hankintaan tai omaan tuotantoon. Kilpailutusten kriteerit säätelevät paljon alan kehittämistä tai kehittämättä jättämistä ja ennen kaikkea iäkkäiden asiakkaiden saaman palvelun laatua. Niitä pitäisi tarkemmin tutkia ja varmistaa, että kilpailutusten ehdot ovat realistiset palvelun laadukkaan tuottamisen kannalta.

18. Millaista tukea toivotte toimeenpanoon?

☒ Työvoiman riittävyyden turvaamiseen tarvitaan valtiovallan toimia. Ilman toimintakyvyn edistämistä ei ole mahdollista panna toimeen näitä säädöksiä, sillä palveluiden tarve kasvaa jo nyt erittäin nopeasti eikä palveluita saa silloin kun niihin tarve ilmenee vaan usein pitkällä viiveellä. Uusien asumista ja palvelua yhdistävien toimintamuotojen kehittämiseen tarvitaan pitkäkestoinen ohjelma, jotta toimintaa päästään paitsi suunnittelemaan myös toteuttamaan ja arvioimaan.

Hoitokulttuuriin tarvitaan muutoksia, jotta uudet säädökset voidaan viedä käytäntöön. Tähän puolestaan tarvitaan koulutusta/vertaisoppimista/hyviä käytäntöjä. THL:n arviointietoihin tulisi sisältyä asunnon ja asuinympäristön toimivuus, esteettömyys, turvallisuus ja kunnossapito sekä palveluiden saavutettavuus,

19. Mitä muuta haluaisitte lausua esityksestä?

- §18 on ilmaisu ”aiheeton viivytys”. Eikö tähän ole syytä säätää aikaraja samoin kuin toimeenpanoon? Nyt iäkkäät joutuvat usein odottamaan kohtuuttoman kauan asiansa käsittelyä, päätöstä ja sen toimeenpanoa.
- Perusteluosio alkaa viittauksella Marinin hallitusohjelmaan. Siinä mainitaan toimintakyvyn edistäminen useassa kohdassa. Se on syytä lisätä myös tähän perusteluosioon sillä on selvä, että ilman toimintakyvyn edistämistä näissä säädöksissä olevat palvelut eivät riitä vastaamaan tarpeeseen.
- Perustuslaissa viitataan ihmisarvoisen elämän edellytykset turvaaviin palveluihin ja tässä esityksessä arvokkaaseen elämään, eikö voisi käyttää ennemminkin perustuslain ilmaisua?
- Ikäohjelma mainitaan tekstissä, mutta ei sen kaikkia päätavoitteita. On syytä lisätä ainakin toimintakyvyn edistäminen.
- Asumisen ja palveluiden uusista muodoista on nyt useita ilmaisia, jotka kannattaa korvata jollain yhdellä termillä. On selvää, että uutta toimintaa kuvaamaan on vaikea keksiä hyvää termiä, mutta pääasia, että lukija ymmärtäisi mistä puhutaan.
- Kustannuksista ja niiden jakautumisesta ei säädöksissä ole juurikaan mainintoja. Olisiko mahdollista tuoda niitä säädöksiin ja viitata asiakasmaksulain säädöksiin tarvittaessa? Monessa kohdin herää kysymyksiä siitä millaisia taloudellisia kannustimia lainsäädäntöön sisältyy ja miten ne mahdollisesti ohjaavat palvelujen saannista tehtäviä päätöksiä.
- Perhehoitoon tarvitaan mm. laadun kriteereitä, ne olisi hyvä sisällyttää tähän kokonaisuuteen.

Topo Päivi
Ikäinstituutti